

O‘ZBEKLAR ISHINING BOSHLANISHI

Rahimjonov Fayozbek Mirkomil o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti talabasi

rahimovfayozbek08@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Paxta ishining yuzaga kelishi sabablari va uning oqibatlarini o‘rganish. Paxta ishi jarayonining borishi. Paxta ishining yashirin sabablarini ochiqlash kabi masalalar xorijiy tadqiqotlar tahlilida taqdim qilinadi.

Kalit so‘zlar: Paxta ishi, O‘zbeklar ishi, T.Gdlyan, SH.Rashidov, O‘zbekiston KP MQ, Qatag‘on siyosati.

ABSTRACT

In this article explores the causes and consequences of the Cotton Work. Progress of the cotton work process. Issues such as uncovering the hidden causes of cotton work are presented in the analysis of foreign studies.

Key words: Cotton issue, Uzbeks' issue, T. Gdlyan, SH. Rashidov, KP MQ of Uzbekistan, Repressive policy.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION)

Hozirgi globallashgan zamonda tarixning turli masalalarini o‘rganish ustuvor masala sifatida talqin qilinmoqda, xususan tarixiy tajribalarning keng miqiyosda bilish, ulardan kerakli xulosalarni chiqarilishi esa o‘z navbatida ushbu soha vakillari uchun eng kerakli unsur hisoblanadi. Yurtboshimiz Sh.M.Mirziyoyev: “Milliy ma’naviyatimizni rivojlantirish, uni xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz hayotiga singdirishda ijtimoiy-gumanitar fanlarning ahamiyati juda katta. Afsus, bu fanlar rivoji zamondan ortda qolmoqda. Xususan, biz uchun nihoyatda dolzarb bo‘lgan tarix fani ham bundan mustasno emas. Tarixga oid ilmiy tadqiqot ishlari asosan bayonchilik, publitsistik usulda olib borilmoqda. Natijada, olis va yaqin o‘tmishimizdagi ko‘pgina voqealar mohiyati, ularni yuzaga keltirgan omillar va tarixiy qonuniyatlar ochilmasdan qolmoqda” – deb ta’kidlaydi[1:464]. Darhaqiqat O‘zbekiston tarixida yuz bergan jarayonlar va ularning insoniyat hayotiga qilgan ta’sirlarini chuqur anglash hamda xulosa chiqara bilish tarixchi uchun kerakli unsurdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS)

Ushbu ilmiy ishimiz doirasida biz Xorijiy adabiyotlarning ayrim asarlaridan foydalangan holda mavzuyimizning mohiyatini ochib berishga harakat qilamiz hamda ish doirasida asosan o'zbek o'quvchilari uchun holisona fikrlarimizni taqdim etib boramiz. Mavzuning mohiyatini ochishda asosan Oxford University press nashri tomonidan tavsiya etilgan mavzuga oid adabiyotlardan foydalanamiz.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Sovet davlati tomonidan boshlangan qatag'onlarning ohirgi davri O'zbekistonda XX asr 80-yillarida "paxta ishi", keyinroq "o'zbeklar ishi" degan ma'shum nom ostida tarixga kirdi. Sovet davlatini qamrab ola boshlagan inqiroziy holatlarni mavjud tuzum negizida emas, balki «yuzaga kelgan salbiy illatlarda» deb bilgan markaz, O'zbekistonni tajriba-sinov maydoni sifatida tanlab oldi [2:15].

1982-yil noyabrda KPSS MQ Bosh kotibi L.I.Brejnev vafotidan so'ng mazkur lavozimni egallagan Yu.V.Andropov mamlakatda kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish siyosatida ta'kib va tazyiqqa asoslangan qattiq qo'llik yo'lining tarafdori sifatida maydonga chiqdi. YU.V.Andropov o'zining Davlat xavfsizlik qo'mitasidagi uzoq yillik tajribasidan kelib chiqqan holda, mamlakatning tobora og'irlashayotgan iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy hayotiga doir bo'lgan barcha ma'lumotlardan, jumladan rahbar-kadrlar faoliyatidagi nuqson va kamchiliklardan xabardor edi.

Markazdagi siyosiy rahbariyat mamlakatda yuzaga kelgan chuqur inqiroziy holatlarning sabablari echimini aksariyat kadrlar siyosatida yo'l qo'yilgan kamchiliklar, tartib-intizomning bo'shishi, mafkuraviy hushyorlikni yo'qotish bilan izohladi. Hukmron partiyaning 1983-yil iyun plenumida ham aynan partiya ideologik, ommaviy siyosiy ishining muhim masalalari ko'rib chikildi va jamiyatdagi poraxo'rlik illatlarining asosiy sabablarini biron-bir xodimning xatolaridan, rivojlanishning aniq muammolaridan va qiyinchiliklaridan qidirish lozimligini ta'kidlandi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Respublika ijtimoiy hayotida katta «burilish» yasagan O'zbekiston KP MQ 1984-yil XVI plenumi ham markazning respublikadagi «sog'lomlashtirish» borasida ko'rsatayotgan va belgilayotgan tadbirlarini qo'llab-quvvatladi. Bunday tartib respublikaning ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy hayotiga salbiy ta'sir etayotgan bo'lsa-da, kadrlar bilan ishlashni partiyaning asosiy «vazifalaridan» biriga aylantirib olganlarga nisbatan hech qanday chora ko'rilmagan edi. Mazkur plenum markazning "O'zbekistonda turg'unlik davri illatlariga qarshi kurash"ini qo'llab-quvvatlagan holla mahalliy rahbar kadrlarni turli yo'llar bilan tazyiq ko'rsatish va jazolash jarayonlarini boshlab yubordi [3:16].

Bunday holatlar O‘zbekiston sovet mamlakatidagi “poraxo‘rliklar, qo‘shib yozishlar, o‘g‘rilik kuchayib ketgan yagona hudud”, degan tushuncha paydo bo‘lishiga olib keldi. O‘zbekiston KP MQ XVI plenumi va XXI s‘ezdi qarori bilan O‘zbekistonga markazdan kadrlar jo‘natila boshlandiki, O‘zbekiston Kompartiyasi MQ O‘zbekiston SSR Ministrlar Soveti, O‘zbekiston SSR Oliy Soveta, O‘zbekiston SSR Prokuraturasi, O‘zbekiston SSR Ichki Ishlar Ministrligi kabi muhim boshqaruv bo‘g‘inlari shunday kadrlar qo‘l ostiga tushib qoldi. Ular respublikadagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatning yanada keskinlashishining asosiy sababchilariga aylana bordilar. Qisqa muddat ichida O‘zbekiston prokuraturasining eng yuqori, eng muhim lavozimlaridan tortib, oblast, rayon prokurorlarigacha markazdan doimiy ishlashga yuborilgan vakillari bilan almashtirilgan. 1984-yilda O‘zbekiston SSR Prokurori, uning muovinaridan uchta, eng katta boshqarmalarning boshliqlari lavozimlariga markazdan yuborilgan xodimlar qo‘yildi. [4:120].

Natijada, Buxoro viloyatiga G.N.Matyushov, Samarqand viloyatiga V.I.Eremenko, Xorazm viloyatiga A.D.Titorenko, Navoiy viloyatiga A.P.Suxarev, Surxondaryo viloyatiga V.M.Jeltkov, Qoraqalpog‘iston ASSRga V.V.Donsov, Toshkent shahariga G.P.Filippenkovlar prokuror etib tayinlandilar.

Ayni paytda o‘zi egallab turgan lavozimiga noloyiq deb «hisoblangan» kadrlarga nisbatan ta‘qib boshlanib, etilib kelayotgan iqtisodiy inqiroz "gunohkorlar"ini topish, ularga partiyaviy jazo berish bilan, go‘yoki, muammolarni oldini olish boshlandi. 1983 yilda SSSR Bosh Prokurori A.M.Rekunkov topshirig‘iga ko‘ra, SSSR Prokuraturasining alohida muhim ishlar bo‘yicha tergovchisi T.Gdlyan boshchiligida mamlakatning turli mintaqalaridan to‘plangan 200 kishidan iborat tergov guruhi tuziladi va O‘zbekistonga yuboriladi. Bu "paxta ishi"ni amaldagi boshlanishi edi [5:19].

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

XX asr 80 - yillariga kelib ko‘shib yozishlar, poraxo‘rlik, mansabni suite‘mol qilish hollari ittifoqdosh respublikalarning barchasida kuchaygan edi. SHuningdek, bu illatlar faqat mahalliy rahbar kadrlar yo‘l qo‘ygan xato, kamchiliklarnigina emas, balki mamlakatda o‘tgan yillar ichida shakllangan ma‘muriy-buyruqbozlik tizimining natijasi edi. “Paxta ishi” uydirmalari bo‘lsa, o‘zbek xalqining kuchayib kelayotgan iqtisodiy inqirozlardan chalg‘itish, bunda biror bir xalqni “aybdor” qilib ko‘rsatish orqali xalq e‘tiborini boshqa tomonlarga burib yuborishdan iborat edi. Aslida shunday ham bo‘ldi, butun mamlakat bo‘ylab O‘zbekistondagi «ulkan o‘g‘riliklar», «poraxo‘rliklar» muhokama etildi. Natijada, "turli millat xalqlarining buzilmas ittifoqi tashkil toptan" bu ulkan davlatda "do‘stlik va qardoshlarcha hamkorlik" bir chetda qolib, butun mamlakatga o‘zbek xalqiga nisbatan "boqimanda" degan yorliq yopishtirildi. Butun bir millatni ayblash yo‘liga o‘tib olgan siyosiy rahbariyat "paxta

ishi"ni "o'zbeklar ishi"ga aylantirib yubordi. O'zbekiston mustaqil ravishda "paxta ishi"ni tekshirish boshlanganda ishni mahalliy rahbarlarga berishni istamay, tekshiruv ishlariga to'sqinlik qilishga, haqiqiy aybdorlarni yashirib turishga, barcha ayblovlarni yana o'zbek xalqi elkasida qoldirishga intildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Mirziyoyev, Sh.M.(2021). Yangi O'zbekiston strategiyasi. O'zbekiston.
- 2 Shamsiddinov R., Karimov Sh., Vatan tarixi., uchinchi kitob. – Toshkent., Sharq, 2010.
- 3.Алимова Д. А., Голованов А. А. Ўзбекистон мустабид совет тузуми даврида: сиёсий ва мафкуравий тазйиқ оқибатлари, Тошкент, 2000.
- 4.Усмонов Қ. Содиқов М. Ўзбекистон тарихи (1917 – 1991 йиллар). – Т., Шарқ, 2001.
- 5.Murtazayeva. X. O'zbekiston tarixi. II – kitob. T., 2015.
- 6.Мамажонов. Д - Ўзбекистонда қайта қуриш даврида маданий ҳаёт. Тар. Ном. Дис. Т. 2018.
- 7.Ўзбекистоннинг янги тарихи, 2-китоб совет мустамлакачилиги даврида. Тошкент, 2000.
- 8.Jo'rayev. N, Karimov. Sh – O'zbekiston tarixi. Sovet mustamlakachiligi davrida.Toshkent. 2011
- 9.Азизхўжаев А. Чин ўзбек иши. Тошкент: Академия, 2003